

Viljen til progresjon i teatret

I 2007 manifesterte viljen til progresjon seg både i og utenfor teaterinstitusjonene, men de som går i front og forsker frem det nye, fant vi i det frie scenekunstheltet. Vår scenekunstanmelder Elisabeth Leinslie oppsummerer inntrykkene fra den frie scenekunsten i Oslo i år.

Kommentar av Elisabeth Leinslie

Elisabeth Leinslie har anmeldt fri scenekunst for nettstedene scenekunst.no og danseinfo.no siden i april i år, og hun satt også i Hedda-juryen frem til sommeren 2007. Vi har bedt Leinslie kommentere scenekunst-høsten. I praksis er dette et blikk på den frie scenekunsten i Oslo. Oslo-fokuset henger sammen med begrensninger i vårt kritikkprosjekt.

Viljen til progresjon innen teaterverdenen manifesterer seg på mange plan, både i og utenfor de store institusjonene. Forestillinger som *Markens Grøde* (Nationalteatret), *Den arabiske natta* (Det Norske Teatret) og *Ingen skriv til obersten* (også DNT) speiler eksperimentering og ønsket om å bryte grenser innenfor våre største teaterinstitusjoner. Men, når vi skal snakke om å gå i front ved å forske frem nye uttrykks- og kommunikasjonsformer, er det i det frie teaterfeltet vi må lete. Dette teaterfeltet utgjør den innovative delen som alle kunstarter er avhengige av for sin videre utvikling.

Tidligere ble det frie scenekunstheltet ofte forvekslet med amatørteater. Dette har imidlertid forandret seg. Mye fordi scenekunstheltet har gjennomgått en betydelig profesjonalisering og internasjonalisering de siste ti-femten årene. Dessuten er både teaterfolk og publikum mer opplyste, blant annet fordi feltet har fått litt større plass i media, og flere teaterfaglige fora og arenaer har sett dagens lys. Tilfanget av skribenter og formidlere som interesserer seg for dette samtidsteatret er også påtagelig.

Det frie teaterfeltet kjennetegnes i 2007 av estetisk, kulturelt og tematisk mangfold. Det spenner i alle retninger, og er sånn sett umulig å gripe som ett kunstfelt i en kort tekst som denne. Det jeg ser er imidlertid et felt som i stor grad er i dialog med både sin samtid og sitt publikum.

Teater for ungdom

Jeg har sett en rekke gode og svært interessante ungdomsforestillinger det siste året. Blant disse er; *Polyfonia* (Transiteatret-Bergen), *Hva skjedde femte mai* (Pharo produksjoner), *Norsk Nok* (Barske Glæder), *Seksuell empati vol 1 - Handlinger* (Flaatenbjørk Kompani) og *Martefaen* (De Utvalgte). Disse er alle sterkt knyttet opp mot vår samtids kulturelle konvensjoner, estetikker og hendelser, og uten frykt og bekymring utfordres konvensjonene både i kunsten og ungdomskulturer.

Det er tydelig at mange av de som produserer teater for ungdom i dag er veldig engasjert i sin målgruppes verden. For forestillingene bærer preg av grundig kultur-sosiologisk research. Jeg sitter og føler at jeg ser inn i en (ungdoms)verden jeg ikke kjenner, men allikevel får følelsen av å kjenne. Ved å ta opp aktuelle og engasjerende tema og å snakke ungdommens språk, viser de også sterk vilje til å gå i dialog med sitt publikum.

Forestillingene forholder seg også til en politisk kunsttradisjon. Tradisjonelt sett anses politisk teater som en form for teater som ber publikum ta til seg en spesifikk holdning. Denne forståelsen bygger på et konsensusorientert teater – en forståelse som hviler på tanken om at tilskuerens identifikasjon med de etiske handlingene og holdningene som speiles på scenen er nok i seg selv. Forestillingene nevnt ovenfor går imidlertid et hakk videre. I en bredt forståelig og lett agiterende form stiller de spørsmål om våre holdninger og refleksjoner rundt tematikken. Vi oppfordres til å tenke og se sammenhenger selv. De skriver seg med det inn i en dialogisk lærestykke-tradisjon.

Gammel blir ny

En skuespiller på Nationalteatret sa for noen år siden at teater er en gammeldags kunstart. Vel er teatret en gammel kunstart, men teaterkunstnerne fornyer den kontinuerlig – og gjør den moderne og samtidsaktuell. De forsker og eksperimenterer – stadig på søken etter nye uttrykk, kommunikasjonsformer og dimensjoner i kunsten. Det er vanskelig å plukke ut eksempler på kunstnere som skal representere denne progressive dimensjonen i året som har gått. Både fordi den fins i så mange variasjoner og på så mange plan, og fordi et lite utvalg alltid vil ekskludere noen som burde vært med. Jeg gjør allikevel et forsøk:

Tidlig i fjor høst, rett før startskuddet for Ibsenfestivalen, var en liten del av norsk teaterpublikum så heldige å få oppleve et nytt kunstnerpar i norsk teaterlandskap. Vegard Vinge og Ida Müller heter de, og har tidligere virket på Oslos og Europas operascener. Som henholdsvis regissør og scenograf jobber de sammen og i høst hadde de en ny teaterproduksjon. I fjor var det Ibsens *Et dukkehjem* som ble undersøkt, og i år var det *Gengangere* som skulle revitaliseres. Vinge og Müller har tatt oss med storm. De kom inn fra sidelinja med et, i norsk sammenheng, ekstremt ekspresjonistisk teater – og det var tydelig at dette er noe publikum har lengtet etter.

Sikkert og kompromissløst

Den ekstreme viljen, kunstneriske bevisstheten og tverrfagligheten vi har sett i Vinge og Müllers teater, opplevde vi også hos andre grupper i 2007. Verdensteatrets *louder*, De Utvalgtes *Jimmy Young*, Enstad/Nilsengs *Lola and her red shoes dancing with Cirkus Polski* og Transiteatrets *Die Massnahme* er eksempler på kvalitetsmessig sterke forestillinger som beveger seg i randsoner av flere felt. Både forskjellige kunstfelt og andre fagfelt som for eksempel teknologi, etnologi, filosofi og mediekultur. Denne tverrdisiplinære tilnærmingen har over hundre år gamle røtter i avantgardekunsten, og er grundig befestet i det frie feltet anno 2007.

”De mest attraktive kunstverk er de som gir oss en illusjon om at kunstneren ikke hadde noe alternativ, så sentrert er han i sin stil”, skriver Susan Sontag i essaysamlingen *Against Interpretation*. Legger vi til; så sentrert er han i sin tematikk, så er jeg hjertens enig med Sontag. For hva er vel bedre og mer bevegende enn en forestilling som er sikker og kompromissløs i både form og innhold? Det lykkelige i denne sammenheng er at vi ser flere og flere scenekunstnere som er svært bevisste på hva de kommuniserer gjennom sin kunst, og som utvikler sin egen særegne stil. En slik form for spesialisering har helt klart hatt en vesentlig betydning for feltets kvalitetsøkning og profesjonalisering de siste årene.